

Список використаних джерел та літератури / References:

1. Toffler A. Szok przyszłości / Alvin Toffler. – Poznań, 1998. – 480 s. / A. Toffler Future Shock / Alvin Toffler. – Poznań, 1998. – 480 p. [in Polish]
2. Strategie reform oświatowych w Polsce na tle porównawczym /pod. red. I. Wojnar, A. Bogaja, J. Kubina. – Warszawa: Komitet Prognoz «Polska 2000 Plus», 1999. – 248 s. / Strategies for educational reforms in Poland in a comparative / under. ed. I. Wojnar, A. Bogaj, J. Kubin. – Warsaw: Forecasting Committee «Poland 2000 Plus», 1999. – 248 p. [in Polish]
3. Корсак К. Освіта, суспільство, людина в XXI столітті: інтегрально-філософський аналіз. – Монографія. – Київ-Ніжин, 2004. – 221 с. / Korsak K. Osvita, suspilstvo, liudyna v XXI stolitti: integralno-filosofski analiz (Education, society, people in the XXI century: the integral-philosophical analysis), Monograph. – Kyiv, Nizhyn, 2004. – 221 p. [in Ukrainian]
4. Melosik Z. Edukacja globalna: nadzieje i kontrowersje // Ewolucja tożsamości pedagogiki /red. naukowa H. Kwiatkowskiej. – Warszawa, 1994. – S.165–175. / Melosik Z. Global Education: hopes and controversies // The evolution of identity pedagogy / ed. Scientific H. Kwiatkowska. – Warsaw, 1994. - pp.165–175. [in Polish]
5. Gnitecki J. Globalistyka. Globalizacja – wymiar społeczny // Encyklopedia Pedagogiczna XXI wieku /red. naukowy T. Pilch. – Warszawa: Wyd. Akademickie «Zak», 2003. – Tom II. – S. 47–53. / Gnitecki J. Globalistyka. Globalization – the social dimension // Pedagogical Encyclopedia twenty-first century / ed. Scientific T. Pilch. – Warsaw: Ed. Academic «Zak», 2003. – Volume II. – pp. 47–53. [in Polish]
6. Kupisiewicz Cz. Reforma szkolna MEN z 1998 roku na tle porównawczym //Strategie reform oświatowych w Polsce na tle porównawczym /pod red. I. Wojnar, A. Bogaja, J. Kubina. – Warszawa: ELIPSA, 1999. – S. 21–38. / Kupisiewicz Vol. The school reform Ministry of Education in 1998 in a comparative // Strategies for educational reforms in Poland in a comparative / ed. I. Wojnar, A. Bogaj, J. Kubin. – Warsaw: ELIPSA, 1999. – pp. 21–38. [in Polish]
7. Tchorzewski A. Uwarunkowania i kreatorzy reform edukacyjnych //Edukacja w dialogu i reformie /pod red. A. Karpińskiej. – Białystok: Trans Humana, 2002. – S.88-102. / Tchorzewski A. Conditions and creators of educational reforms // Education in dialogue and reform / ed. A. Karpińska. – Białystok: Trans Humana, 2002. – pp.88–102. [in Polish]

Дата надходження статті: «1» жовтня 2015 р.

Стаття прийнята до друку: «20» жовтня 2015 р.

Рецензенти:

Корсак К. – доктор філософських наук, професор
Локшина О. – доктор педагогічних наук, доцент

Василюк Алла – професор кафедри університетської освіти і права Державного вищого навчального закладу «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України, доктор педагогічних наук, доцент, e-mail: allawasylyuk@gmail.com

Vasyliuk Alla – professor of the department of university educational and law of SHEE «Education Management University» of National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, doctor of pedagogics, assistant professor, e-mail: allawasylyuk@gmail.com

УДК 373.55.016

АНТОНІНА ВОРОБІЙОВА,
здобувач

(Україна, Кривий Ріг, Криворізький педагогічний інститут Державного вищого навчального закладу «Криворізький національний університет»)

ANTONINA VOROBIOVA,
the applicant

(Ukraine, Kryvyi Rih, Kryvyi Rih Pedagogical Institute of SHEE «Kryvyi Rih National University»)

**Соціальні механізми управління у старшій профільній школі:
філологічне спрямування**

**Social Control Mechanisms in High Profile School:
Philological Direction**

У статті розглядаються соціальні механізми управління у старшій профільній школі філологічного спрямування. Окреслено, що профілізація старшої школи передбачає розмежування профільних загальноосвітніх предметів (ідеться про це цикл предметів, які реалізують цілі, завдання і зміст кожного конкретного профілю, і які є обов'язковими для

вивчення учнями, які обрали певний профіль навчання) і курсів за вибором (навчальні курси, які входять до складу профілю навчання, основними функціями яких є поглиблення і розширення змісту профільних предметів або забезпечення профільної прикладної і початкової професійної спеціалізації навчання). Розкрито сутність процедур соціальної комунікації, які передбачають удосконалення процесу особистісного й колективного спілкування, а також обмін поточними відомостями. Запропоновано шляхи ефективного управління профільною школою на етапі розроблення інваріантних та варіантних (курсів за вибором) складників. Розглянуто варіанти поєднання як споріднених галузей, так і з урахуванням інформатизації освітньої галузі (інформатика). Обґрунтовано, що зміст навчальних предметів філологічної галузі в соціально-гуманітарному і художньо-естетичному напрямках може бути інтегрований за програмою-мінімумом у єдиний курс філології.

Ключові слова: соціальний механізм управління, профільна школа, філологічний напрям, базові курси, курси за вибором.

The article deals with the social control mechanisms in high profile school philological direction. It is outlined that specialized general subjects are supposed to be differentiated in view of profession-oriented school (this refers to the subjects which are aimed to implement the objectives, tasks and content of each specialization in particular, and are required to be done by the students who have chosen a certain specialization) and elective courses (training courses, which are included in the content of educational program specialization, and are aimed at expanding the content of specialized subjects or providing both applied and initial professional specialization training). The ways of effective management of special school in the development phase of invariant and variant (courses to choose from) components. Variants of association as a correlative areas, and taking into account the information of the educational field (computer science). It is proved that the content of school subjects in the social sector of the philological-humanities and art- aesthetic areas can be integrated with programs minimum single rate philology.

Taken into account the fact that public schools provide certain training profiles due to a combination of basic, core subjects and elective courses, providing a flexible system of school education enables school students choose an individual educational program.

Given the profile orientation criteria such organization of educational institutions of different levels, in which not only realized the contents of the selected profile, but also provided the opportunity to acquire educational and important for each of them the content of the other core subjects.

The essence of social communication procedures is revealed for improving the process of personal and collective communication and exchanging current information. The ways for effective management of profession-oriented school during the development of invariant and variant (courses to choose from) components are put forward. Combination options of related fields together with the informational support of educational system have been reviewed. It is proved that the content of philological subjects in social and humanities as well as art- aesthetic areas can be integrated in basic studies of philology.

Key words: social control mechanism, profession-oriented school, philological direction, basic courses, elective courses.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Нині освітня вітчизняна галузь позначена докорінним реформуванням усіх ланок загальної середньої освіти, що передбачає насамперед реформу в організації освіти у старшій школі відповідно до Національної доктрини розвитку освіти (2002), Закону України «Про загальну середню освіту», Концепції профільного навчання у старшій школі (2003) [1; 2; 3]. Профільне навчання спрямоване на формування низки фахово спрямованих компетенцій, а також наукової картини світу, що в подальшому житті і фаховій діяльності забезпечить конкурентоздатність на ринку праці.

Набуває актуальності розв'язання питання упровадження соціальних механізмів управління у старшій школі, зокрема у процесі профілізації навчання відповідно до філологічного спрямування.

Формулювання цілей статті... Мета публікації – розкрити зміст соціальних механізмів управління у старшій профільній школі філологічного спрямування.

Виклад основного матеріалу... Управлінські технології в освітній галузі передбачають ефективні засоби, методи і процедури впливу на освітню систему, а також на управлінську структуру навчального закладу задля цілеспрямованого переведення їх в оптимальний стан, що пов'язано з пошуком аналогій, вибором механізмів упорядкування управлінського процесу: вибірковий аналіз соціальних процесів і явищ, діагностування управлінських систем і структур; віднайдення механізмів і процедур для заміни чи оновлення чинників, що призводять до деструктивності; упровадження інноваційних механізмів і процедур у процеси, системи і структури, їхня експериментальна перевірка [5].

Механізми суб'єктного управління передбачають також процедури соціальної комунікації, які передбачають удосконалення процесу особистісного й колективного спілкування, а також обмін поточними відомостями. Наприклад, освітня система управління, до якої належать державні і приватні загальноосвітні навчальні заклади. Прикладом може слугувати обмін управлінською інформацією в межах дискусійного клубу керівників закладів освіти «Платформи освітньої реформи: менеджмент, педагогіка, громадськість». Метою роботи дискусійного клубу керівників закладів освіти є:

- обговорити основні напрями реформування освіти (в рамках всеукраїнського обговорення проекту Концепції розвитку освіти України на період 2015-2025 рр.);
- упроваджувати у практику роботи сучасний освітній менеджмент як один з аспектів побудови дієвої системи управління персоналом та надання управлінських послуг;
- розглянути механізм впливу громадськості на управління навчальним закладом і сприяти створенню ефективної моделі взаємодії керівника, громадськості, влади у розв'язанні освітніх проблем.

Насамперед окреслимо загальний механізм управління профільною школою. Профілізація старшої школи передбачає розмежування профільних загальноосвітніх предметів (ідеться про це цикл предметів, які реалізують цілі, завдання і зміст кожного конкретного профілю, і які є обов'язковими для вивчення учнями, які обрали певний профіль навчання) і курсів за вибором (навчальні курси, які входять до складу профілю навчання, основними функціями яких є поглиблення і розширення змісту профільних предметів або забезпечення профільної прикладної і початкової професійної спеціалізації навчання).

Якщо профільні предмети вивчаються поглиблено відповідно до стандарту освіти засвоєння понять, передбачають дотримання системного викладу навчального матеріалу, його логічного впорядкування, реалізацію міжпредметних зв'язків, то курси за вибором створюються за рахунок варіативного (шкільного та регіонального) компонента змісту освіти.

З позиції управління вивчення профільних курсів (українська мова і українська література) буде ефективним за умови застосування активних методів навчання, організація дослідної, проектної діяльності учнів. Результатом такої роботи може слугувати участь у роботі Малої академії наук, конкурсі-захисті «Ерудит» тощо.

Наприклад, вважаємо за доцільне поглиблювати фахово спрямовані знання у межах тематики, розроблюваної вчителями-керівниками: *(орієнтовна тематика мовознавчого спрямування): Актуальні проблеми української лексикології та фразеології; Проблемні питання стилістики української мови, Актуальні проблеми сучасної лінгвостилістики, Стилїстика мовних одиниць, Функціонування мовних одиниць у різних стилях української мови).*

Науково-дослідницька діяльність в умовах профільної школи філологічного спрямування забезпечує: а) єдність цілей і напрямків навчально-пізнавальної, наукової і виховної аспектів роботи; б) реалізацію взаємозв'язку і наступності форм і методів фахової підготовки учнів; в) поглиблення набутих знань учнів і їх послідовне використання на подальших етапах самовдосконалення; г) розвиток здатності розуміти й аналізувати актуальну тематику наукових повідомлень і доповідей за результатами виконаних досліджень; д) формування наукового світогляду на основі цілісності навчально-виховного процесу.

Така організація профільної філологічної старшої школи передбачає вивчення значного обсягу навчальної інформації філологічного змісту, необхідної для формування предметної компетенції з української мови і літератури, що зобов'язує учня оволодіти *навичками самостійної роботи*, серед яких: 1) навички пошуку й оброблення тематичної літератури в бібліотеках, у тому числі і в електронних; 2) уміння орієнтуватись у потоці інформації з обраного профілю; 3) навички ведення записів (конспекту, тез, плану, реферату, анотації тощо); 4) навички науково-дослідницької роботи; 5) навички виокремлення головної і другорядної інформації з певної тематики.

Оскільки профільні предмети забезпечують прикладне спрямування навчання шляхом інтеграції знань і методів пізнання та застосування їх у різних сферах діяльності, у тому числі фаховій, яка визначається специфікою філологічного профілю навчання, важливо передбачити варіанти поєднання предметів гуманітарного спрямування (наприклад, українська мова і література; історія України; зарубіжна література; історія мистецтв).

Варто звернути увагу на таку закономірність: профіль навчання може мати кілька модифікацій залежно від базових предметів, обраних учнем як профільні; їх має бути не більш як дві-три з однієї або споріднених освітніх галузей (наприклад, українська мова, література і зарубіжна (світова література); українська мова й іноземна мова; українська мова та література й історія мистецтв тощо). Відповідно, у профілях, де профільними обрано філологічні предмети (українська мова та література), решта гуманітарних предметів (зарубіжна література, історія України, історія мистецтв) вивчається за програмою загальноосвітнього рівня.

Зміст навчальних предметів філологічної галузі в соціально-гуманітарному і художньо-естетичному напрямках може бути інтегрований за програмою-мінімумом у єдиний курс філології.

Упровадження соціального механізму управління у старшій школі філологічного спрямування детермінує орієнтовну релевантність обсягу базових загальноосвітніх, профільних предметів і курсів за вибором пропорцією 60 : 30 : 10 (загальне навантаження на учнів визначено Законом України «Про загальну середню освіту»).

Отже, загальноосвітні школи створюють ті чи інші профілі навчання за рахунок комбінацій базових, профільних предметів і курсів за вибором, забезпечуючи гнучку систему профільного навчання, яка надає змогу старшокласнику обрати індивідуальну освітню програму. Можливою є така організація освітніх установ різних рівнів, за якої не тільки реалізується зміст обраного профілю, але також надається можливість опановувати пізнавальний і важливий для кожного з них зміст з інших профільних предметів. Така можливість може бути здійснена як за допомогою різноманітних форм організації освітнього процесу (дистанційні курси, факультативи, екстернат), так і за рахунок кооперації (об'єднання освітніх ресурсів) різних освітніх установ (загальноосвітні установи, установи додаткової, початкової і середньої професійної освіти тощо).

Наголосимо на тому, що на сучасному етапі так званої корпусної лінгвістики оброблення словникових статей надає змогу говорити про філіацію в межах млн. лінгвоодиниць. У зв'язку з інформатизацією доречно поєднувати вивчення в інваріантній частині профільного навчання такі курси, як *українська мова й інформатика*.

У змісті інформаційної культури філологів має бути сформованими поняття про [4]:

Класичну лексикографію – як галузь мовознавства, пов'язана з теорією лексикографічної параметризації мови, що базується на класичних дослідницьких методах словників опису. Нині класична лексикографія існує у двох формах – паперовий і комп'ютерний.

Комп'ютерну лексикографію, яка є спеціальним напрямом у практичній лексикографії з власними підходами не тільки до подання, але й до змісту словника; розділ прикладної лінгвістики, присвячена теорії і практиці створення мовноорієнтованого машинного продукту лексикографічного типу – програм оброблення тексту, без даних, корпус.

Корпус – електронний текстовий об'єкт текстових ресурсів. Лінгвістичний напрям – корпусна лінгвістика, у межах якої виокремилася корпусна лексикографія, чи теорія і практика лексикографічна опису мови, ґрунтованого на *текстовому корпусі*.

Механізм інформатизації у вищій школі значною мірою уповільнений несуттєвим упровадженням новітніх засобів телекомунікацій у навчально-виховний процес. Ураховуючи те, що словниково-довідкова література є додатковим компонентом у навчанні, вміння працювати зі словниково-довідковою літературою ми розглядаємо як комплексне, яке передбачає такі складники: 1) уміння працювати зі словниковою статтею; 2) уміння працювати з позатекстовими компонентами; 3) уміння користуватися апаратом орієнтування.

Організація роботи учнів на етапі профілізації філологічного спрямування зі словниково-довідковою літературою уможливорює розв'язання таких завдань: 1) вивчення складу лексичних груп; 2) вивчення словника мови певного автора; 3) з'ясування дистрибутивних і статистичних характеристик морфологічних, лексичних, фразеологічних тощо одиниць різного типу; 4) вивчення процесів семантизації й ресемантизації слова; 5) вивчення семантичної структури неологізмів і архаїзмів тощо.

Додаткові години можуть також віддаватися на факультативні заняття, курси за вибором, наприклад, «Культура мовлення», «Культура наукової мови», «Література рідного краю», «Виразне читання», «Основи журналістики», «Редагування освітніх видань» тощо.

На основі цього профілю адміністрація навчального закладу має можливість запропонувати учням отримати професійну спеціалізацію редактора, журналіста, бібліотекаря, екскурсовода тощо. Пропонована спеціалізація має підкріплюватися необхідним навчальним змістом, який входить до змісту курсів за вибором учнів, і кваліфікованими викладачами цих спеціальностей.

Прикладом може слугувати апробований курс за вибором «Основи журналістики», який викладається із 2010 року. Результатом роботи стало укладання Термінологічного словника-довідника у співпраці з викладачами вищого педагогічного навчального закладу (Термінологічний словник-довідник / Качайло К.А., Воробйова А.А., Іващенко О.Ю. – Кривий Ріг, 2012. – 80 с. (близько 400 термінів галузі журналістики)).

Старшокласники вправлялися в написанні статей, проходили практику при міській газеті «Червоний гірник».

Було укладено методичні матеріали «Редагування освітніх видань», що передбачали класифікацію мовних помилок у межах так званого редагувального апарату:

– Плеонастичні конструкції: *кольорова* мозаїка**; *вільна* вакансія**; *танцювальний* дансинг**; *сучасний* модерн**; *надчутливий* екстрасенс**; *вишукані* делікатеси**; *головний**

пріоритет*; передовий* авангард*; місцеві* аборигени*; яскраві* контрасти*; короткий* логотип*; книжковий* екслібрис*; невеличка* мініатюра*; різноманітний* колаж*; швидка (строкова, поспішна)* депеша*.

– Інтерферентні одиниці: **Сьогоднішнє покоління** (нормативний варіант – сучасне) виховується не на текстовій, а на візуальній інформації будь-якого типу. Учні, які вивчають іноземні мови **сьогодні** (нормативний варіант – нині), краще сприймають, опрацьовують і запам'ятовують саме візуально поданий матеріал (мультимедійні навчальні програми й **учбові** (нормативний варіант – навчальні) фільми). Візуалізація **учбової** інформації сприяє більш інтенсивному засвоєнню матеріалу, орієнтуючи учня на пошук системних зв'язків і закономірностей.

Було також розроблено курс за вибором філологічного спрямування «Література рідного краю».

Фактологічний матеріал можна віднайти в літературно-художніх і громадсько-публіцистичних журналах «Саксагань», «Кур'єр Кривбасу», виданні регіональної спілки письменників Приніпров'я «Крила», «Антології криворізьких літераторів».

Роль таких досліджень полягає насамперед у накопиченні фактографічного матеріалу. Вивчення літературного краєзнавства сприяє осмисленню історії рідного краю, формуванню національної свідомості, патріотизму, є могутнім виховним засобом, що стимулює самовдосконалення і саморозвиток особистості учнів, для яких приклад персоналії рідного краю слугує дієвою моральною школою.

Було застосовано так звану *фольклорну / етнографічну практику*, під час якої старшокласники збагачують фольклорним матеріалом власні дослідження; *плернерну* – долучення до історико-культурної спадщини народу. Тому одне із завдань упровадження літературного краєзнавства в навчальний процес профільної старшої школи – активізувати інтерес учнів до краєзнавчого аспекту мовно-літературної освіти, надати їм необхідні знання з літератури рідного краю, розробити систему методів і прийомів викладання літературного краєзнавства на основі інноваційних педагогічних технологій.

Учні брали участь у зустрічах з письменниками і художниками рідного краю на базі факультету української філології створено музей «Літературно-мистецьке Криворіжжя»; на базі факультету мистецтв – «Художній музей», який містить понад 100 творів образотворчого мистецтва відомих українських митців, а також доробок художників-аматорів. Музей містить експонати графіки, живопису, скульптури й декоративно-прикладного мистецтва.

Музей «Літературно-мистецьке Криворіжжя» є фактичним відображенням літературного життя на Криворіжжі, діяльності літературних гуртків та об'єднань.

У змісті курсу за вибором «Література рідного краю» об'єктом лінгвістичного аналізу літератури рідного краю став різноманітний матеріал, а саме:

1) місцева (обласна) література, представлена в історичному розвитку від давнини до сучасності, тобто творчість письменників, які народилися, жили (чи живуть) на певній локальній території;

2) місцева тема у творчості письменника у співвіднесеності із загальним характером, загальною спрямованістю всієї творчості; місцеве та всеукраїнське, загальнолюдське у творах художньої літератури, що не протистоять один одному, не поєднуються механічно, а перебувають у стані взаємопроникнення, складають гармонійне ціле;

3) окремі аспекти творчості письменників, які певним чином пов'язані з конкретним регіоном, що сприяє тому, що, з одного боку, курси історії української літератури та літературного краєзнавства складатимуть єдність, а з іншого, – митець постане в новому, незвичному ракурсі.

Активне застосування літературно-краєзнавчого дидактичного матеріалу дозволяє забезпечувати проблемний, варіативний, інтегративний, дослідницько-пошуковий і творчо-евристичний характер методів, прийомів, форм і засобів його використання; залученню старшокласників до лінгвістичних, історико-літературних, етнографічно-культурних наукових досліджень, пов'язаних із рідним краєм. Результатом цієї роботи стала доповідь «Літературне Криворіжжя» (Кривий Ріг, 2014) на конкурс-захисті учнівських науково-дослідницьких робіт «Ерудит», а також науково-методичному семінарі на базі факультету української філології КПП ДВНЗ «КНУ» (див. Таблицю 1), де було представлено історико-літературознавчий курс у мистецтвознавчому контексті; надано методичні рекомендації щодо вивчення и показу літературного життя в експозиції краєзнавчих музеїв.

Література рідного краю (фрагмент таблиці)

Зміст	Мистецький контекст
Легенди і перекази Криворіжжя. Гусейнов Григорій Джамалович «На землі, на рідній... Легенди та перекази Криворіжжя...»; «Господні зерна»	Григорій Синиця «Скіфський мотив» «Вартові минулого» «Скіфи» Юрій Бондаренко «Козак Мамай» Борис Куновський Екслібрис «Козацькі типи» Володимир Ботезат «Жар-птиця» Віктор Тополь «Священна ладья»
Літературні казки Криворіжжя. Стецюк Володимир «Залізний посох, або місто диявола». Стариков Олексій «Баба Яга» Баралюк Вадим «Пригоди мальованого чоловічка Дельта»	Тетяна Боброва «Мавка» Юрій Бондаренко «Легітний звір» «Зодіак»

Висновки... Соціальні механізми управління у сучасній вітчизняній профільній школі уможливають упровадження у практику роботи сучасного освітнього менеджменту як один з аспектів побудови дієвої системи управління персоналом та надання управлінських послуг; розгляд механізму впливу громадськості на управління навчальним закладом і сприяти створенню ефективної моделі взаємодії керівника, громадськості, влади у розв'язанні освітніх проблем на рівні профілізації; структурувати зміст інваріантних та варіантних складників філологічного профілю, спроектувати гнучку систему навчання шляхом поєднання споріднених галузей.

Список використаних джерел і літератури / Referenes:

1. Галузева програма впровадження профільного навчання // Інформаційний збірник МОН України. – 2008. – № 16-17. – 16 с. / Galuzeva programa vprovadzhennya profilnogo navchannya (Branch Program of Introduction Profile Teaching) / Informatsiyny zbirnyk MON Ukrainy, 2008, Vol. 16–17, 16 p. [in Ukrainian]
2. Гузик М. Профільне навчання: як організувати, не зруйнувавши школу. – К. : Ред. загальнопед. газ., 2005. – Ч.1.– 112 с. / Gudsyk M. Profilne navchannya: yak organizuvaty, ne zruynuvavchy shkolu (Profile Teaching: how to Organize, not Ruining School) / M. Gudsyk, Kyiv, Red. zagalnoped. gaz., 2005, Part. 1, 112 p. [in Ukrainian]
3. Гуржій А. М. Навчальне обладнання предметних кабінетів середньої загальноосвітньої школи : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл. та слухачів системи підвищення кваліфікації керів. кадрів освіти] / [А. М. Гуржій, В. П. Коцур, В. П. Волинський, В. В. Самсонов] ; Ін-т педагогіки АПН України, Наук.-метод. центр орг. розробки і вир-ва засобів навчання. – К. : Інститут педагогіки України, НМЦ засобів навчання, 2003. – 267 с. / Gurjiy A. M. Navchalne obladnannya predmetnyh kabinetiv serednyoy zagalnoosvitnyoy shcholy (Teachinf Equipment of Specialized Rooms of General Educational School) / A. M. Gurjiy, Kyiv, Instytut pedagogiky Ukrainy, NMTS zasobiv navchannya, 2003, 267 p. [in Ukrainian]
4. Карпіловська Є. А. Машинні версії традиційних словників як основа для укладання комп'ютерних словників та тезаурусів / Є. А. Карпіловська // Мовознавство. – 1996. – №4-5. – С. 19-22. / Karpilovska Ye. A. Machynni versii tradytsiynykh slovnykiv yak osnova dla ukladannya kompyuternykh slovnykiv ta tezaurusiv (Machine Versions of Traditional Dictionaries as the Basis for Compiling Computer Dictionaries and Thesauri) / Ye. A. Karpilovska, Movoznavstvo, 1996, Issue 4–5, pp. 19–22. [in Ukrainian]
5. Фаренік С. А. Управління соціальними процесами: побудова та реалізація соціальних моделей / С. А. Фаренік. – К. : Вид-во УАДУ, 2003. – 344 с. / Farenik S. A. Upravlinnya sotsialnymy protsesamy : pobudova ta realizatsiya sotsyalnykh modeley (Management of Social Processes: Forming and Realization of Social Models) / S. A. Farenik, Kyiv, Vud-vo UADU, 2003, 344 p. [in Ukrainian]

Дата надходження статті: «28» вересня 2015 р.

Стаття прийнята до друку: «15» жовтня 2015 р.

Рецензенти:

Лов'янова І. – доктор педагогічних наук, доцент

Мішеніна Т. – доктор педагогічних наук, доцент

Воробйова Антоніна – директор Криворізької школи № 127, здобувач Криворізького педагогічного інституту Державного вищого навчального закладу «Криворізький національний університет», e-mail: t.mishenina@gmail.com

Vorobiova Antonina – director of Kryvyi Rih school number 127, the applicant of Krivvi Rih Pedagogical Institute of SHEE «Kryvyi Rih National University»), e-mail: t.mishenina@gmail.com